

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

Literary-Cultural

afgazad@gmail.com

ادبی-فرهنگی

استاد اکبر سنا
۳۰ اپریل ۲۰۲۱

استاد اکبر سنا

مخمس

مخمس یا تخمیس نوعی از شعر است در زبان پر بار دری. وطریق کار برد آن چنین است که یک شاعر در آغاز یک غزل از غزلهای شاعران دیگر و یا از سروده های خودش سه مصرع افزود می کند. و به همین جهت به آن مخمس یا پنجتائی گفته می شود.

تا جائی که تاریخ ادبیات این زبان پر بار نشان می دهد نخستین مخمس همان سروده خواجهی کرمانی از سخنسرایان سده هشتم هجریست بر تشبیب قصیده کنزالرموز شیخ العارفین سنائی غزنوی. شاعران مکتب ادبی خراسانی و مکتب ادبی عراقی به این نوع شعر از خود تمایلی نشان نداده اند تنها همین سروده خواجهیست و یک تخمیس هم منسوب به حافظ بر غزل سعدی. اما سخنوران متأخر از قرن دهم به بعد به آن توجه مبذول داشته و داد سخن داده اند.

باید اذعان داشت که این نوع سروده کاریست با النسبه دشوار که در آن شاعر باید مصرع ها را طوری تنظیم کند که هر پنج آن با یک دیگد مانند حلقه های یک زنجیر بافت جدائی نا پذیر داشته باشند و بهترین مخمس آنست که مصرع سوم حلقه ارتباطی در بین دو مصرع نخست و دو مصرع آخر باشد و این نهایت دشوار است و کمتر کسی به آن توفیق یافته است. به این بند مخمس این دعا گوی بر غزل طوفان ناز ابولمعانی توجه کنید..

چشم او شور جنون بخشد به مستی های ناز هر خم زلف گره گیرش بود ماوای ناز
تا جهانی را کند دیوانه از سودای ناز نرگشش وا می کند تومار استغنائی ناز

یعنی از مژگان او قد می کشد بالای ناز

اگر دقت شود در یافته می شود که مصرع سوم با هر مصرع می تواند یک فرد را تشکیل دهد.